

3. https://stillmed.olympics.com/media/Documents/International-Olympic-Committee/IOC-Marketing-And-Broadcasting/IOC-Marketing-Fact-File.pdf?_ga=2.72526675.1961415023.1704906239-1029614329.1704206352

4. Puig, Josep Maria (2010): Olympic marketing: historical overview: university lectures on the Olympics. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics (UAB). International Chair in Olympism (IOC-UAB) [Date consulted: dd/mm/yy].

Ангелюк І. О.¹ <https://orcid.org/0000-0002-1517-5618>

Наумчук В. І.² <https://orcid.org/0000-0002-2919-0720>

Лаврін Г. З.³

<https://orcid.org/0000-0001-6750-8421>

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОВИДІВ БАСКЕТБОЛУ В ОЛІМПІЙСЬКІЙ ОСВІТІ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

¹⁻³Тернопільський національний педагогічний Університет
ім. В. Гнатюка

Annotation. *The article clarifies the prospects for the use of varieties of basketball in the Olympic education of schoolchildren in the context of the requirements of the concept of the New Ukrainian School. The role and importance of gaming activity in the formation of the student's personality is revealed. The basic organizational and pedagogical conditions that contribute to the proper implementation of streetball, korfbal, netball, wrestling, ringball, slombol and cestobol in physical education lessons are determined.*

Keywords: Olympic education, New Ukrainian school, varieties of basketball, physical education lesson.

Постановка проблеми. Чинна реформа освітньої галузі, яка реалізується на концептуальних засадах Нової української школи (НУШ), потребує належного розв'язання цілої низки ідеологічно-правових, соціально-економічних, психолого-педагогічних, оздоровчо-рекреаційних, культурно-просвітницьких та інших завдань. При цьому важливим чинником реалізації формули НУШ, стрижень якої визначають

новий зміст освіти, умотивований учитель, ціннісне виховання, автономія школи, педагогіка партнерства, дитиноцентризм, оновлена структура, справедливе фінансування, сучасне освітнє середовище виступає олімпійська освіта учнів, яка уможливорює гармонійне поєднання інтелекту, сили духу, фізичних якостей та тілесної краси.

Олімпійська освіта є складовою частиною загальної освіти. Вона розглядається дослідниками як багаторівневий спеціально організований педагогічний процес формування гармонійно розвиненої особистості через набуття знань, умінь та навичок, розвиток здібностей, інтересів і потреб, що базуються на гуманістичних ідеалах та цінностях олімпізму [5]. Навчання фізичної культури у закладах загальної середньої освіти, що відображає філософський сенс олімпійської освіти, передбачає гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду через формування стійкої мотивації школярів до занять фізичною культурою і спортом [3].

Освітні нововведення НУШ пов'язуються з подальшим пошуком й упровадженням інноваційних програм і методик, сучасних технологій та форм взаємодії суб'єктів освітнього процесу, які вирішують проблеми погіршення стану здоров'я і фізичного розвитку дітей та молоді, зниження успішності навчання школярів, непоодинокі прояви агресії, зростання кількості правопорушень серед неповнолітніх. Цей безперервний процес включає, у тому числі, й урізноманітнення змісту рухової діяльності школярів на уроках фізичної культури, що, за твердженням І. Кривуца і О. Несен, підтримують 73,5 % вчителів [1].

Важливою і невід'ємною складовою шкільної освіти виступають спортивні ігри. На відміну від більшості інших видів рухової діяльності школярів, які представлені у навчальних програмах з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти у вигляді варіативних модулів, ігри уможливають активне емоційне пізнання оточуючої дійсності, сприяють адаптації пізнавального процесу до індивідуальних особливостей учнів, формують у них потребу ведення здорового способу життя, здатність раціонально використовувати вільний час, забезпечують атмосферу свободи й комфорту, встановлюють психосоматичну рівновагу [9; 10].

Один із шляхів реалізації потенціалу ігор у закладах загальної середньої освіти пов'язуємо з всебічним використанням класичних (базових) спортивних ігор і, зокрема, баскетболу та його різновидів, як дієвого інструменту педагогічного впливу.

Мета дослідження – з'ясувати перспективи використання різновидів баскетболу в олімпійській освіті школярів у контексті вимог концепції Нової української школи, а також визначити основні організаційно-педагогічні умови, які сприяють належній їх реалізації на уроках фізичної культури.

Методи дослідження. Для досягнення вказаної мети використано комплекс взаємопов'язаних методів, а саме: аналіз, синтез і узагальнення наукової інформації з проблеми дослідження, навчально-методичної літератури та Інтернет джерел.

Дослідження виконувалось за планом науково-дослідної роботи кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка на тему: «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців до формування фізичної культури учнівської молоді» (Державний реєстраційний номер: 0120U103906).

Результати досліджень. Серед різновидів класичного баскетболу чинна навчальна програма з фізичної культури пропонує для вивчення лише корфбол, хоча похідних від цієї популярної серед учнівської молоді гри є значно більше [4; 7; 8; 13]. Розширення переліку ігор дозволить покращити їх розуміння та підвищити ефективність використання в освітньому процесі: з одного боку, через пропонування дедалі конкретніших цілей ігрових варіантів та конструювання навчальних завдань, а з другого, завдяки створенню динамічної мережевої моделі і перенесенню процедур в інші види діяльності [11]. При цьому ігрові різновиди максимально збільшують можливості для розвитку мотивації школярів, що вкрай важливо для зростання ймовірності збереження навичок активного й здорового способу життя в майбутньому [12], а на уроках фізичної культури вони можуть виступати дієвим інструментом стимулювання фізичної активності учнів, особливо для тих, хто менше схильний до спорту [7].

Для успішного використання різновидів баскетболу вчителів фізичної культури необхідно враховувати їх представництво та

розробленість у науково-інформаційному просторі, а саме історію виникнення і розвитку, зміст та характеристику, техніку, тактику спортивних ігор, методику їх навчання, основи фізичної підготовки баскетболістів, розвиток у школярів фізичних якостей ігровими засобами. Вчителеві доцільно визначити основні правила і вимоги до різновидів баскетболу, окреслити спільні та відмінні особливості стрітболу, корфболу, нетболу, слемболу, резболу, рінгболк, цестоболу. Так, спільною рисою для усіх ігор є мета – закинути м'яч у кошик. Відмінності полягають у розмірах та вимогах до майданчиків. Наприклад, резбол та стрітбол для успішної гри потребують баскетбольних майданчиків, де можливе використання гравцями ведення м'яча. У корфбол, цестобол, рінгбол, нетбол грають на будь-якому майданчику, але з відповідною правилами конкретної гри розміткою. Слембол потребує особливого майданчика із батутами. Різниться також висота кошика. Зокрема, у рінгболі та корфболі висота кошика є відмінною від його висоти у класичному баскетболі – 305 см (10 футів). В інших іграх висота кошика відповідає правилам баскетболу. Відмінністю корфболу, нетболу, цестоболу та рінгболу є відсутність баскетбольного щита, оскільки сам кошик прикріплюється до спеціальної конструкції. У корфболі, нетболі, цестоболі, рінгболі ігрові дії учасників обмежуються правилами у певних зонах (ділянках) ігрового майданчику, а в інших іграх таких обмежень не має. Окрім того, існують відмінності у тривалості гри, кількості гравців на майданчику, у розмірах та вимогах до м'яча.

З'ясування характеристик різновидів баскетболу, їх педагогічного потенціалу дозволить не тільки збільшити перелік видів рухової активності школярів та урізноманітнити зміст навчального матеріалу, але й визначити організаційно-педагогічні умови їх ефективної реалізації, що у підсумку уможливіє належне вирішення поставлених освітніх завдань.

Процес уведення принципово нових різновидів баскетболу має бути сконструйований так, щоб забезпечити взаємозв'язок між різними сторонами освітнього процесу з урахуванням результатів внесених змін. Зміст уроків фізичної культури варто доповнювати навчальним матеріалом з таких ігрових видів, як стрітбол, корфбол, нетбол, резбол, рінгбол, слембол та цестобол. У теоретичну підготовку школярів необхідно включати засвоєння знань щодо змісту та особливостей того чи іншого різновиду баскетболу, розбір відмінностей між іграми,

вивчення їх впливу і можливостей використання в освітньому процесі. Техніко-тактична підготовка учнів забезпечуватиметься оволодінням основними ігровими прийомами, опануванням техніки і тактики ігор. Уся різноманітність засобів фізичної підготовки має спрямовуватись на всебічний розвиток учнів, зміцнення та збереження їх здоров'я, підвищення функціональних можливостей організму школярів, виховання фізичних якостей та рухових здібностей, стимулювання відновлювальних процесів тощо.

Орієнтовна структура уроку фізичної культури може мати такий зміст:

Підготовча частина (12-15 хв): організаційно-мотиваційна складова; розминка: загальна → спеціальна → індивідуальна; розвиток гнучкості, різновидів швидкісних та координаційних здібностей.

Основна частина (25-30 хв): оволодіння технікою гри: рухове уявлення → рухове уміння → рухова навичка → система навичок вищого порядку (суперуміння); засвоєння тактичних дій: індивідуальних → групових → командних; розвиток силових здібностей та різновидів витривалості; навчальні ігри.

Заключна частина (3-5 хв): зниження функціональної активності; підведення підсумків.

Серед організаційно-педагогічних умов, які сприяють належній реалізації різновидів баскетболу на уроках фізичної культури та успішному розв'язанню завдань заняття, доцільно виокремити, але не обмежуватися такими, як: невпинне самовдосконалення вчителя; підвищення мотивації учнів до занять та їх інтересу до різних видів ігор; підготовка місць проведення занять, необхідного інвентарю та обладнання; підготовка помічників, залучення учнів до виконання різних обов'язків; урізноманітнення змісту уроку, його узгодження з іншими заняттями, забезпечення оптимальної моторної щільності; створення умов для самореалізації кожної особистості, прояву ініціативи і творчості; реалізація міждисциплінарних зав'язків та збагачення світогляду учнів; досягнення позитивних емоцій і створення ситуації успіху; забезпечення належного контролю та самоконтролю; дотримання правил безпеки.

Необхідність уведення у зміст уроків фізичної культури різновидів баскетболу для фізичного й духовного вдосконалення школярів доведено неодноразово. Так,

результати дослідження І. Ангелюк і В. Наумчук переконливо свідчать про доцільність включення стрітболу, корфболу, нетболу, резболу, рінгболу, слемболу та цестоболу у навчальну програму з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти [6]. Це узгоджується з висновками науковців щодо ефективності використання споріднених з баскетболом ігор на заняттях фізичною культурою зі школярами, які мають різний стан підготовленості [8]. Застосування пропонованих різновидів баскетболу сприяє формуванню особистості школяра, спонукає до систематичних занять фізичною культурою і спортом, позитивно впливає на функціонування всіх органів та систем організму.

Висновки. Використання різновидів баскетболу у контексті вимог концепції Нової української школи є перспективним шляхом олімпійської освіти школярів, оскільки не тільки покращує функціональні можливості учнів і суттєво збільшує їх мотивацію до занять, але й уможлиблює досягнення призначення фізичної культури та досягнення цілей освітнього процесу. Дотримання комплексу організаційно-педагогічних умов щодо реалізації різновидів баскетболу на уроках фізичної культури не тільки стимулює активну рухову діяльність учнів, розширює можливості цілеспрямованого педагогічного впливу, а й сприяє збереженню здоров'я дітей та підлітків, підвищенню їх фізичної працездатності.

Список літератури:

1. Кривуца, І., & Несен, О. (2022). Інтегровані уроки фізичної культури у закладах середньої освіти під час дистанційної форми навчання. *Фізична культура і спорт. Виклики сучасності*, Харків, 2022. (pp. 45-54). <https://doi.org/10.5281/zenodo.7249092>
2. Лаврін, Г., Ангелюк, І., & Осип, Н. (2023). Основні характеристики та особливості ігор подібних до баскетболу та його різновидів. *Спортивні ігри*, (2(28)), 61–71. DOI: <https://doi.org/10.15391/si.2023-2.06>
3. Фізична культура. 10 – 11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. (2022). <http://surl.li/djyub>
4. Цимбалюк, Ж. О., Несен, О. О., Мусієнко, А. В., & Юрченко, І. М. (2022). *Баскетбол та його різновиди у фізичній культурі дітей*. Харків. ХНПУ. <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/7566>
5. Юхимук Віра, Вацеба О.М., Герцик Мирослав (2010). До

понятійного тлумачення термінів «олімпійська освіта» і «олімпійське виховання». *Проблеми фізичного виховання і спорту*, 9, 11-114.

6. Anheliuk, I., & Naumchuk, V. (2023). The Use of Basketball Variations in Ukrainian General Secondary Education Institutions for Enhancing High School Students' Physical Capacity. *JUMORA: Jurnal Moderasi Olahraga*, 3(2), 108-119. <https://doi.org/10.53863/mor.v3i2.903>

7. Azlan, A., Ismail, N., Mohamad Fauzi, N. F., & Talib, R. A. (2020). Incorporating Traditional Games in Physical Education Lesson to Increase Physical Activity Among Secondary School Students: A Preliminary Study. *Enhancing Health and Sports Performance by Design. MoHE 2019. Lecture Notes in Bioengineering*. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-3270-2_26

8. Lavrin, H. (2017). Technology of concentrated training as one of ways to optimization students' basketball trainings. *Physical Education of Students*, 21(2), 78-83. <https://doi.org/10.15561/20755279.2017.0205>

9. Naumchuk, V. I. (2019). Characterization of the Four-Stage Structure of the Process of Learning Motor Actions in Sports Games, *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 7(4), 81-88. DOI: 10.13189/saj.2019.070403.

10. Naumchuk, V. I. (2018). *Theoretical and methodical bases of teaching sports games*. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing.

11. Ribas, J. P, Hernández-Moreno, J., Díaz-Díaz, R., Borges-Hernández, P. J., Ruiz-Omeñaca, J. V., & Jaqueira, A. R. (2023). How to understand sports and traditional games and how to apply it to physical education. On the "Goal of Game". *Frontiers in Sports and Active Living*, 5:1123340. doi: 10.3389/fspor.2023.1123340

12. Wintle, J. (2022). Physical education and physical activity promotion: lifestyle sports as meaningful experiences. *Education Sciences, Special Issue Lifestyle Sports and Physical Education*, 12(3), 181; <https://doi.org/10.3390/educsci12030181>

13. Yuzkovets, I. O. (2020). *Comprehensive development of physical abilities of junior schoolchildren by means of mini-basketball*. (Dissertation of Doctor of Philosophy). SHEI "Pereiaslav-Khmelnysky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University", Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sports, Dnipro.